

Διαφορά μεταξύ Πατερικής και Σχολαστικής Θεολογίας

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου



του Πέτρου Πιτσιάκκα Φιλόλογου - Μ.Εδ. - Διευθυντή 2ου Λυκείου Ναυπάκτου

Το νέο βιβλίο του Σεβασμιότατου Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ.κ. Ιεροθέου «**Πατερική και Σχολαστική Θεολογία και το Περιβάλλον τους**» και με υπότιτλο «**Με βάση τις προφορικές παραδόσεις του π. Ιωάννου Ρωμανίδου**» διαπραγματεύεται τη συνάντηση της ορθοδόξου θεολογίας με τα σύγχρονα θρησκευτικά και ιδεολογικά ρεύματα. Είναι ένα βιβλίο στο οποίο παρουσιάζεται από τη μια η πατερική θεολογία, η οποία είναι εμπειρική και στηρίζεται στην αποκάλυψη του Θεού στους Προφήτες, στους Αποστόλους και

στους Πατέρες, με το οποίο αναδεικνύεται η μεγάλη αξία της ορθόδοξης θεολογίας και από την άλλη η σχολαστική θεολογία της δύσης, η οποία αποκλίνει από την προφητική, αποστολική και πατερική θεολογία, στηρίζεται στη φιλοσοφία και προσπαθεί να κατανοήσει το Θεό με τη λογική.

Στο πόνημα αυτό συμπυκνώνεται η ορθόδοξη θεολογική σκέψη του Μητροπολίτη Ναυπάκτου, η οποία πηγάζει από την Πατερική διδασκαλία και εδράζεται σ' αυτή. Αυτή την ορθόδοξη Πατερική θεολογία εκφράζει «λόγοις και έργοις» ο Σεβασμιότατος, καθ' όλη τη διάρκεια της γόνιμης, παραγωγικής και θεόπνευστης εκκλησιαστικής του πορείας με τη διδασκαλία του, τα κηρύγματα του, την πολυπληθή αρθρογραφία του, την πλούσια συγγραφή βιβλίων και τη φωτισμένη ποιμαντική, αρχιερατική του πορεία.

Ο Ναυπάκτου Ιερόθεος συγκρίνει την Πατερική με τη σχολαστική θεολογία και προσπαθεί να καταγράψει τις διαφορές, μεταξύ των δύο τύπων θεολογίας, με έναν πρωτότυπο τρόπο. Βασιζόμενος στην προφορική διδασκαλία του μακαριστού π. Ιωάννη Ρωμανίδα καθώς και στην έρευνα πολλών χρόνων, μια έρευνα που βασίζεται στις πηγές και στη σχετική βιβλιογραφία, ξεκαθαρίζει την ορθόδοξη θεολογία από τις σχολαστικές ιδέες, από τους στοχασμούς και τις φαντασίες. Στη διδασκαλία του πατρός Ρωμανίδα παρουσιάζεται, διά χειρός του Σεβασμιότατου κ. Ιεροθέου, η αυθεντικότητα της ορθόδοξης πατερικής θεολογίας, η ησυχαστική παράδοση των Πατέρων της Εκκλησίας, η οποία αλλοιώθηκε από το χριστιανισμό της Δύσης και την οποία αλλοίωση γνώρισε ο ίδιος μεγαλώνοντας στην Αμερική και ερχόμενος σε επαφή με όλα τα σύγχρονα θεολογικά και φιλοσοφικά ρεύματα. Πέρα όμως από το θεολογικό περιεχόμενο του, το έργο έχει επίσης ιστορικό και φιλοσοφικό περιεχόμενο.

Στην αρχή της «Πατερικής και σχολαστικής θεολογίας» γίνεται αναφορά στη διδασκαλία του π. Ιωάννη Ρωμανίδα, ο οποίος ήλθε στην Ελλάδα εξοπλισμένος με την γνώση της δυτικής θεολογίας, αλλά και τη γνώση και την εμπειρία της Ρωμιοσύνης, δημιουργώντας μια ιδιαίτερη αίσθηση. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας «όποιος θέλγεται από την ορθόδοξη, εκκλησιαστική και πατερική θεολογία, «πέφτει» επάνω στη θεολογία του π. Ιωάννη Ρωμανίδα». Στα επόμενα κεφάλαια γίνεται αναφορά στην ελληνική φιλοσοφία (τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους Νεοπλατωνικούς), η οποία επηρέασε καποιους θεολόγους της αρχαίας Εκκλησίας, οι οποίοι έπεσαν σε αιρέσεις, τις οποίες καταδίκασε η Εκκλησία. Στη συνέχεια αναφέρεται στην Πατερική θεολογία, που είναι συνέχεια της Προφητικής και Αποστολικής, αποκαλυπτικής θεολογίας, καθώς και στα ερμηνευτικά της κλειδιά στην Τριαδολογία, τη Χριστολογία, την Εκκλησιολογία, την πνευματική ζωή και την εσχατολογία.

Ερμηνευτικά κλειδιά είναι τα στοιχεία εκείνα που βοηθούν στην αυθεντική ανάγνωση, ανάλυση και ερμηνεία της σκέψης των Πατέρων της Εκκλησίας ώστε αυτή να μην παρερμηνεύεται. Όσον αφορά την Τριαδολογία ένα ερμηνευτικό κλειδί είναι ότι ο Θεός είναι Τριαδικός: Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα. Δεν μπορεί κανείς να μιλήσει για το Θεό και, πολύ περισσότερο, να στοχαστεί για το Θεό. Ότι γνωρίζουμε γι' Αυτόν είναι από την εμπειρία των ακτίστων ενεργειών Του, οι οποίες είναι μεθεκτές και όχι από την ουσία Του, που είναι άγνωστη στους ανθρώπους και αμέθεκτη. Ένα άλλο κλειδί είναι ότι δεν υπάρχει ομοιότητα καμιά, ούτε και αναλογία, μεταξύ των κτισμάτων και της ακτίστου δόξας του Θεού. Ως εκ τούτου δεν μπορούμε, μέσω των κτισμάτων, να γνωρίσουμε το άκτιστο. Το τρίτο ερμηνευτικό κλειδί της Τριαδολογίας είναι ότι «οι θεόπτες άγιοι γνωρίζουν, από την εμπειρία τους, ότι στον Τριαδικό Θεό υπάρχουν κοινά και ακοινώνητα. Τα κοινά είναι η ουσία-φύση, ενέργεια, δόξα, βασιλεία και τα ακοινώνητα είναι τα υποστατικά ιδιώματα, δηλαδή το αγέννητο του Πατρός, το γεννητό του Υιού και το εκπορευτό του Αγίου Πνεύματος».

Όσον αφορά την κατανόηση και την ερμηνεία της Χριστολογίας θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι «ο Χριστός κηρύσσεται στην Αγία Γραφή, Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Η διαφορά είναι ότι στην Παλαιά Διαθήκη ο Λόγος του Θεού εμφανίζεται στους Προφήτες ως άσαρκος, ενώ στην Καινή Διαθήκη ως σαρκακωμένος. Η Παλαιά Διαθήκη προετοιμάζει τους ανθρώπους για την ενσάρκωση του Λόγου του Θεού, που υπάρχει όχι ως άνθρωπος, αλλά ως Άγγελος-Θεός, Κύριος της δόξης, και η Καινή Διαθήκη τη φανερώνει».

Το βασικό ερμηνευτικό κλειδί της Εκκλησιολογίας και της πνευματικής ζωής των χριστιανών είναι «η ενότητα μεταξύ Μυστηρίων και των βαθμών της τελειότητας

καθώς και η επιτυχία, δηλαδή η κάθαρση, ο φωτισμός και η θέωση, δηλαδή το να φθάσει ο άνθρωπος στο δοξασμό, όπως γίνεται με όλους τους αγίους». Τέλος, όσον αφορά την Εσχατολογία «βασικό ερμηνευτικό κλειδί της εκκλησιαστικής ζωής είναι το πώς θα συναντήσει κανείς το Θεό και πώς θα Τον δει, ως φως ή ως πυρ».

Τα ερμηνευτικά κλειδιά λοιπόν, σύμφωνα με το Σεβασμιότατο κκ Ιερόθεο «μας βοηθούν να μελετήσουμε τα εκκλησιαστικά θέματα, τη θεολογία και την πράξη της Εκκλησίας και να ξεχωρίσουμε την Ορθόδοξη Παράδοση από τις άλλες ειδωλολατρικές, αλλόδοξες και αλλόθρησκες παραδόσεις». Ως βασικό δε ερμηνευτικό κλειδί θεωρεί «την επιτυχία, δηλαδή τη θεραπεία του ανθρώπου, με την οποία αποκτά αληθινή γνώση του Θεού». Χωρίς τη βοήθεια των ερμηνευτικών κλειδιών δεν μπορούμε να κατανοήσουμε την Πατερική παράδοση και διδασκαλία.

Στις επόμενες σελίδες γίνεται αναφορά στη Σχολαστική θεολογία, που αναπτύχθηκε από τους Φράγκους θεολόγους καθώς και στα φιλοσοφικά ρεύματα που αναπτύχθηκαν στη Δύση. Ακόμη, γίνεται αναφορά στη ρωσική θεολογία, η οποία προσπάθησε να αποδεσμευτεί από τη σχολαστική θεολογία και παρουσιάστηκε ως υπέρβασή της, αλλά διαφοροποιήθηκε και από την πατερική θεολογία. Στη συνέχεια ο συγγραφέας κάνει λόγο για τη νεοελληνική θεολογία, η οποία έχει επηρεαστεί και από την σχολαστική και από την ρωσική θεολογία, αφού, μετά την απελευθέρωση και τη συγκρότηση του Νεοελληνικού κράτους, η δυτική και η ρωσική θεολογία μεταφέρθηκαν στον ελληνικό χώρο. Όλες οι ζυμώσεις που έγιναν στη Δύση και στη Ρωσία κατέληξαν στην ελληνική κοινωνία. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των εκφραστών του Αγγλικού, του Γαλλικού και του Ρωσικού κόμματος, μετά τον ξεσηκωμό του 1821, το φανερώνει. Γι' αυτό και σήμερα στην Ελλάδα βλέπουμε να συνυπάρχει η πατερική θεολογία, στην αυθεντική της έκφραση, με τη δυτική και τη ρωσική θεολογία, με τις διάφορες αποχρώσεις τους.

Το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου μιλά για τη Ρωμιοσύνη και τη Φραγκοσύνη, που αποτελούν το σώμα της Πατερικής και της Σχολαστικής θεολογίας αντίστοιχα και κάνει λόγο για τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, τη Γαλλική και την Ελληνική επανάσταση, τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους και τη σύγχρονη Ευρώπη.

Βέβαια, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι όλα τα κεφάλαια του βιβλίου είναι εξαρτώμενα από το βασικό πυρήνα του βιβλίου, που είναι η διαφορά μεταξύ Πατερικής και Σχολαστικής θεολογίας.

Ο αναγνώστης της «Πατερικής και της Σχολαστικής Θεολογίας» μαθαίνει ότι η Πατερική θεολογία στηρίζεται στην θεοπτία των θεουμένων αγίων και θέτει ως

προϋποθέσεις της γνώσης του Θεού την κάθαρση, το φωτισμό και τη θέωση. Ως ιστορικό υπόβαθρο έχει τον χώρο της ενωμένης Χριστιανικής Αυτοκρατορίας (Ρωμιοσύνη). Αντίθετα, η Σχολαστική θεολογία, στηρίζεται στη φιλοσοφική ενασχόληση περί του Θεού και στην προσπάθεια κατανόησης του δια της λογικής. Καλλιεργήθηκε στις πανεπιστημιακές σχολές και ως χώρος έκφρασης της είναι η Δύση, όπως διαμορφώθηκε από τους Φράγκους (Φραγκοσύνη).

Η Πατερική θεολογία, έχει ως κέντρο της **την αποκάλυψη του Θεού** στην καρδιά του ανθρώπου, διά του **φωτισμένου** νου, ενώ η Σχολαστική θεολογία έχει ως κέντρο της το **στοχασμό**, με τη βοήθεια της λογικής και της φαντασίας του ανθρώπου. Η Σχολαστική θεολογία βασίστηκε, όχι στην εμπειρική διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, αλλά στην «παράδοση των αρχαίων αιρετικών, χρησιμοποιώντας κατά βάση την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και τον στοχασμό, που ήταν η βάση των αρχαίων αιρετικών. Έτσι από τη σχολαστική θεολογία η Δύση πέρασε στη Μεταρρύθμιση, στην Αναγέννηση, στο Διαφωτισμό και στα νέα ψυχολογικά, υπαρξιακά και κοινωνικά ρεύματα που κυριαρχούν».

Ο λόγιος Σεβασμιότατος κκ Ιερόθεος με το έργο του **«Πατερική και Σχολαστική Θεολογία και το Περιβάλλον τους» και με υπότιτλο «με βάση τις προφορικές παραδόσεις του π. Ιωάννου Ρωμανίδη»**, βοηθά τον αναγνώστη να αντιληφθεί ότι η Πατερική και η Σχολαστική θεολογία είναι δύο διαφορετικές θεολογικές παραδόσεις. Από τη μια τον βοηθά να συνειδητοποιήσει τη μεγάλη προσφορά των Πατέρων της Εκκλησίας, τη μεγάλη αξία της ορθόδοξης θεολογίας. Από την άλλη, τον βοηθά να αντιληφθεί την απόκλιση της δυτικής θεολογίας από την προφητική, την αποστολική και την πατερική θεολογία. Είναι ένα βιβλίο που αποκαλύπτει την ταυτότητά μας, την αυτοσυνειδησία μας και το οποίο μπορεί να προκαλέσει μια εσωτερική αφύπνιση. Ο Ναυπάκτου κκ Ιερόθεος με το έργο αυτό κατάφερε να ξεχωρίσει τα δικά μας από τα ξένα, τη Ρωμιοσύνη από τη Φραγκοσύνη.-

Μητροπολίτου
Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου
Ἱεροθέου

Πατερική καὶ Σχολαστική Θεολογία καὶ τό περιβάλλον τους

μέ βάση τίς προφορικές παραδόσεις
τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδου



Ἱερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου
(Πελαγίας)